

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 82.161 Укр

ГАЛИНА АЛЕКСАНДРОВА,

*доктор філологічних наук, старший науковий співробітник
(м. Київ)*

Поетичні діалоги: Леся Українка та Іван Степенко

У статті аналізуються основні мотиви поезії Івана Степенка, що репрезентувала розвиток естетичних тенденцій кінця XIX – початку XX ст., простежуються її новаторські риси та суголосність із творчістю Лесі Українки. У пропонованій розвідці розглянуто ключові образи, які відображають складну систему духовного життя обох поетів, їхні відчуття, систему цінностей і є вагомим елементом художнього світу і Лесі Українки, й Івана Степенка. Доведено, що спільними концептуальними компонентами художньої картини світу обох поетів, у якій переплітаються неокласичні і неоромантичні тенденції, є окремі мотиви, ідеї, образи (сльози, зоря, думка, пісня, муза та ін.).

Ключові слова: *поезія, діалог, образ, мотив, ліричний герой, поет, неокласицизм, неоромантизм.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Тривалий час поетична творчість Івана Степенка (1874–1918), перебувала на узбіччі наукових досліджень. Причин тому чимало: і відносно невелика поетична спадщина – лише 79 віршів за життя було оформлено у дві збірки: «Хуторні сонети» (1899) і «Степові мотиви» (1901), інші публікації розкидані в періодиці; і періоди творчої «стагнації» – інколи він «мовчав» по три-п'ять років. Мабуть, більш притягальною для І. Степенка була публічна діяльність: участь у політиці, інтенсивна наукова, педагогічна робота переважили літературні інтереси, хоча й не пригасили їх. Виважених критичних студій він не здобувся й за життя, хоч поезії його не були надто слабкими чи літературно-примітивними, але навколо них здебільшого витворювалась атмосфера несприйняття і нерозуміння... Нині, коли зусиллями невтомного збирача й пропагандиста його творчості Григорія Титаренка оприлюднено значну частину літературного доробку Івана Степенка [11], є всі підстави розглядати його як самостійну творчу особистість

початку ХХ ст., у поетичному світі якої відбилися чи не всі стильові й естетичні суперечності, властиві перехідній добі межі ХІХ – ХХ століть.

Аналіз досліджень і публікацій... На поетичний доробок І. Стешенка науковці почали звертати увагу вже в ХХІ ст. Обидві збірки І. Стешенка розглянуто в монографії Ольги Камінчук «Художній дискурс української поезії кінця ХІХ – початку ХХ ст.» (2009). Дослідниця вбачає у його поезії неокласичні тенденції, що співіснують «з багатоваріантними проявами романтичного типу художнього мислення» [6, с. 106-107]. Є окремий розділ про Івана Стешенка і в першому томі історії української літератури ХХ ст. Ю. Коваліва, де автор відзначає в його поезії рефлексії на динаміку раннього модернізму, символістські сплески і поряд – вплив «народницької версифікації з жертвовними мотивами, образними штампами й публіцистичною просвітницькою риторикою» [7, с. 374]. Але тепер, коли до двох збірок додалася вагома, невідома читачеві спадщина І. Стешенка, безперечно, варто досліджувати її докладніше, насамперед простежити її новаторські риси та суголосність із художньо-естетичними явищами кінця ХІХ – початку ХХ ст., адже його творчість «ввібрала в себе різні впливи та втілювала естетичні пошуки цілого покоління» [1, с. 616].

Після закінчення Полтавської гімназії (тут шостому класі переклав 12 пісень «Метаморфоз» Овідія, у восьмому класі почав віршувати українською), навчаючись в університеті Святого Володимира (1892-1896), Іван Стешенко прагнув увібрати в себе культуру Києва і його художнє мислення. Його літературний стиль формувалися в атмосфері спілкування та особистих взаємин із багатьма тогочасними культурними діячами: Старицькими (1897 року одружився з його дочкою Оксаною), Косачами, Лисенками та ін. На нього відчутно впливало спілкування з О. Кониським та іншими «громадівцями», а з другого боку – з представниками гуртка «Плеяда», який об'єднував кращі молоді літературні таланти, що були зорієнтовані на високу культуру образу, довершеність поетичної форми, прагнули европеїзувати українську літературу через переклади. І. Стешенко, як і кожен молодий автор, шукав для наслідування поезію, близьку його духовним потребам. Такою для нього стала творчість Лесі Українки, майже його ровесниці, поетеси, з якою І. Стешенко безпосередньо спілкувався, під впливом особистості якої він постійно перебував, а в царині творчості вона залишалась для нього неперевершеним авторитетом. Між ними ніколи не припинявся творчий діалог. Тому варто розглянути провідні концепти їхньої творчості, які часто збігаються, а їхні вірші розвивають схожі теми і використовують ті самі

мотиви. Частина таких збігів є даниною «духові часу», а деякі постали як наслідок впливу. Пошуки таких «слідів», простеження діалогу текстів першорядного і забутого поета спонукає до ширших узагальнень: про риси національної літератури, про вплив доби на художнє мислення митця. Водночас він нагадує про потребу повсякчас звертати увагу на значення, здавалось би, художньо другорядного як самоцінного літературного явища, без вивчення якого неможливо окреслити справжнє духовне поле української літератури, побудувати повну модель національного літературного процесу.

Формулювання цілей статті... Мета нашої статті – простежити творчі діалоги, суголосність між поезією Лесі Українки та Івана Степенка, виокремити контактено-генетичні зв'язки та типологічні схожості між їхніми поезіями, які досі не були об'єктом розгляду літературознавців.

Матеріалом дослідження слугують поетичні твори Лесі Українки та Івана Степенка, аналізуючи які, застосовуємо описовий, зіставний, типологічний методи.

Виклад основного матеріалу... Вагомим елементом художнього світу і Лесі Українки, й Івана Степенка є однакові ключові образи, які відображають складну систему духовного життя обох поетів, їхні відчуття, систему цінностей. Творчість обох пройнята подихом доби, яка позначена світоглядно-естетичним поліфонізмом та синкретизмом художніх тенденцій.

За словами М. Зерова, Леся Українка надовго залишалася в рамках пошевченківської творчості, умовної і несміливої [с. 5, 393]. І. Степенко дуже швидко відійшов від учнівського наслідування панівних у тодішній народницькій ліриці стилізацій «під Шевченка». Але у низці його віршів, як і в поезіях Лесі Українки, відчуваються глибоко трагічні ноти, викликані печучим болем, соромом і гнівом, розумінням підневільного становища і необхідністю терпіти його, вимоги безумовного служіння й жертви заради майбутнього щастя й волі людства, показано контраст між розкішною природою та соціальними реаліями. Перегукуються за тональністю Лесині рядки: «І все-таки до тебе думка лине, / Мій занапащений, нещасний краю! / Як я тебе згадаю, / У грудях серце з туги, з жалю гине» [13, с. 124] і Степенкові: «Всюди мла та імла... замість сонця п'ятьма, / Горе люте панує усюди... / За непевний шматок день і нічку дарма / Закривавлені борються люди» [12, с. 104].

Традиційним для обох поетів, як і загалом для тодішньої української літератури, був образ сліз. У циклі Лесі Українки «Сльози-перли» (початкова назва «Ридання») (збірка «На крилах пісень»)

переважають романтичні образи просвітницького спрямування, риторика громадянських сентенцій – від туги до апологетизації «повстання душі» [7, с. 381]. Наприклад, у вірші «Україно, плачу слізьми над тобою»: «Ох, сльози палкі – вони мені душу палили, / Сліди полишили огнисті навіки» [13, с. 74], чи в поезії «Всі наші сльози тугою палкою...»: «душа повстане недолуга, / Її розбудить серденько зболіле» [13, с. 74]. У циклі Лесі Українки «Мелодії» (збірка «Думи і мрії») «пісня сумная рида!» [13, с. 117], «душа моя плаче, душа моя рветься» [13, с. 117]. Сльози особистої туги і сльози громадського болю поєднуються в єдиному образі, оплакування народної недолі: після роздумів над невтішною долею рідного краю («Чую скрізь голосіння сумні!») [13, с. 48] її лірична героїня хоче «...так заридати, щоб зорі почули, Щоб люди вжахнулись на сльози мої!» [13, с. 118]. Співець, герой поеми «Місячна легенда» (1888), проголошує:

Не марної слави, не сміху пустого, –
Я сліз буду в світі шукати,

Для сліз отих щирих, для смутку святого

Ще варто і жити, й співати! [14, с. 36].

Але поряд із цим зростає усвідомлення, що сльози – вияв даремної туги, яка нічим не допоможе знедоленій вітчизні, а лише пригнічує душевні сили («Україно! Плачу слізьми над тобою...» [13, с. 73], але водночас вони пробуджують до активного життя: «Хай серце плаче, б'ється, рветься з туги, Хай не дає спокою, хай палає!» [13, с. 74]. І нарешті – «Годі тепера! Ні скарг, ані плачу, Ні нарікання на долю, – кінець!» [13, с. 125], відоме: «Я буду крізь сльози сміятись» [13, с. 56], «Коли ж хто сльози лле з тяжкої муки, – Скажу я: «Разом плачмо, брате мій! З його плачем я спів з'єднаю свій» [13, с. 59]. Ліричній героїні тепер «сором сліз, що ллються від безсилля» [13, с. 124], сльози зайві там, «де навіть крові мало» [13, с. 125]. Зрештою, очі що звикли «тихі сльози лити, Тепер метають іскри, блискавиці [13, с. 125]. Вона вже знає, що нічого ждати з плачем «тії години, коли спадуть кайдани з нас» [13, с. 81]:

Ті сльози розтроюють рани,

Загойтись їм не дадуть.

Заржавіють від сліз кайдани,

Самі ж ніколи не спадуть [13, с. 81].

Хоча сльози трапляються і в її пізнішій поезії («І чим мені залити той вогонь, щоб не палив того серденька, – слізьми?» [13, с. 287]).

Сльози, ридання, печалі – постійні атрибути і поезії І. Степенка, чисті, запальні сльози – це «...неоцінний скарб алмазний» [12, с. 295], порятунком для зраненого серця. Але в нього переважають мотиви

зневіря і розпачу, його ліричний герой здебільшого не бачить виходу: «Я тільки плачу» [12, с. 173], «Я лиш сльози невтримано ллю» [12, с. 184], «І гасну я, і затримавши сльози, Лиш ворогу безсилі шлю погрози!» [12, с. 139], «Плинуть сльози в надмірній скорботі» [12, с. 349], «І цілий світ краси та мрій / Сльоза та людська пропалила» [12, с. 200]. Для його ліричного героя найтяжче – бачити «кривавії» сльози і не могли їм зарадити. Песимістичні інтонації, «тужливую пісню, слабу» [12, с. 279] він мотивує тим, що «...потонувши в сльозах, / Ридає покинута мати / По зрадниках – рідних синах [12, с. 280], а протистояти цьому ліричний герой не може: «моя ж душа – сльоза – душа І може тільки плакати в світі!..» [12, с. 313].

Поетеса відчувала наближення суспільних змін: «темна ще ніч, та вже хутко минеться вона», вірила в те, що «з громом упадуть міцні будови» [13, с. 125]. У легенді «Про велета» (1913) вона пророкує: «І встане велетень з землі, / Розправить руки грізні, / І вмить розірве на собі / Усі дроти залізні» [14, с. 124]. Заклики до невтомної праці межують із непокою і протистоянням:

Нащо даремнії скорботи?
Назад нема нам воріття!
Берімось краще до роботи,
Змагаймось за нове життя! [13, с. 81].

Оновлення суспільства чекав, на нього щиро сподівався й І. Стещенко: «Зникне дух життя старого» [12, с. 244], «Знов зацвіте весна-красна... Збіжать льоди на неньці-ниві» [12, с. 245], «І як весна заграє та / над цілим світом молодая / І зійде зоря золота, / І зникне хмар туманна зграя» [12, с. 249].

У ліриці поет часто прагнув заявити примат розуму над почуттями. Якщо у Лесі Українки перша збірка називалася «На крилах пісень», то в І. Стещенка не раз трапляється вислів «на крилах думок»: «Тяжко! Та геть самотність! Лину на крилах думок» [12, с. 309]; «І чуєш ти в серці святу якусь силу, І линеш угору на крилах думок» [12, с. 90], «Облинувши в раптовім міркуванні Весь збір світів на крилах дум швидких...» [12, с. 158]. У піснях його ліричний герой чує «струну думок», його оточує то «юрба надій та радісних думок», то «рій прозористих дум», то «дум незлічні хмари»; він відчуває, як «росли мої думки», «рвуться думи чорторием». Бувають «важкі думки, безкраїм злом сповиті», що зливаються «в зграю... хмуру», а ще вони – журні, святі, величні, високі, зловісні, глупі, розважені, «слободні», пахучі, прикрі, вогняні, скрутні, сумні, смутні, тихомірні, пекучі, бурхливі, тихі, темні, щасливі, пригнічені, мрійні, старі, пекельні, чорні, неборні, запальні, хижі, хворі, святкові, гіркі, живі, бентежні,

перелякані, щирі, таємні, ніжні, охолоті, морозні, мужні, турботні, рідні, чужі, тяжкі, розкуті, чарівні, молоді, пильні... І, зрештою, признається в тому, що джерело його поетичного натхнення – не почуття чи враження, а думки: «Досить дум, і святих, і прекрасних – Жвавий розум натхненням поїть» [12, с. 107]; думками він плаче, думки ридають, а вірші здебільшого закінчуються висновками-роздумами.

Облинувши в раптовім міркуванні
Весь збір світів на крилах дум швидких,
Як іноді в надмірнім дивуванні
Згаса мій глузд під тиском дум отих! [12, с. 158].

Ліричний герой І. Стешенка страждає від немічності власних намагань щось змінити в несправедливому світі: «Даремно б'ється кволий ум, – А пута розірвать не в стані» [12, с. 252]. У Лесиних віршах теж часто наголошується перевага думки над почуттями: «Я тільки думкою на світі буду жить» [13, с. 120], «вони дзвінки, мої думки сумні» [13, с. 172]. «Леся Українка – людина розумово-інтуїтивного психологічного типу, адже втручання раціонального елемента у творчість Лесі Українки на всіх її етапах очевидне» [11, с. 24], – зауважує М. Моклиця.

Є в його поезії і численні образи пісні та слова, але вони підпорядковані раціональними категоріям: пісня «...підніме стягою щасливою Вжинок мислі до самих небес!» [12, с. 164], – усе це свідчить, як вважає О. Камінчук, про «неокласичну пріоритетність розуму, думки» [6, с. 106].

Обидва поети замислювалися над великим таїнством слова, осмислювали призначення і роль поета у світі, Недаремно ставлення до слова є головним для поезики модернізму [4, с. 9]. За спостереженнями Л. Міщенко, найулюбленіший мотив Лесі Українки – роль поезії в суспільстві [10, с. 101]. Це цикл «Ритми», вірші «Поет під час облоги», «Слово, чому ти не твердая криця», «Де тії струни», «Завжди терновий вінець», «Зоря поезії», «Божа іскра», «Зимова ніч» та ін. Образ іскри, вогню, меча – улюблені поетичні символи Лесі, які характеризують поетичне слово. У неї «мов іскри з багаття огнисті... летять голоснії пісні» («Поет під час облоги»), вона бажає для своєї поезії титанічного духу, «що іскру, вхоплену з неба, в могутній вогонь роздимає» («Завжди терновий вінець»).

У Лесі слово – це «пісня двусічна, мов зброя, / І будить одвагу, й жалю завдає» [13, с. 163], «меч двосічний», «зброя іскриста», яка мусить бути «твердою, як криця», «гострим мечем на катів». Слово поетеси – крилате, горде, уривчасте, одважне, палке, голосне, завзяте, живе,

потужне, вільне, червоне; мова – щира, гартована, іскриста, єдина; пісня – вільна, рідна, голосна, безумна, шалена, непокірна.

Слова вона уявляла «палкими блискавицями». Вірою в силу творчого горіння, яке народжує «огнисте слово», пронизані рядки: «Так, я умру, і в світі запалає / Покинаний вогонь моїх пісень, / І стримуваний племін засіє, / Вночі запалений, горітиме удень» [13, с. 384].

У її поезії часто з'являється образ Музи, яка постає і як «чарівниця мила», і як химерна, свавільна богиня, і як демон, який наказує: «Пиши!» («До Музи», «Музині химери», «Ave regina», «To be not to be?»). Від алегоричного узагальнення Музи як поетичного натхнення й пристрастей, від довірливих закликів («Прилинь до мене, чарівнице мила, І запалай зорею надо мною» [13, с. 120] до усвідомлення неминучої залежності від поетичного натхнення: «Безжалісна музо, куди ти мене завела?»), образ музи «розширюється, починає дорівнювати значенню „поет”, або „сама поезія”» [3, с. 457].

І. Стешенко уявляв творчий процес як сакральний момент, зустріч із яким є високою радістю, Божим даром: «Приходить муза, – янгол мій, – Утіха чиста і висока» [12, с. 265]. Звертання до неї пронизані молитовними інтонаціями: «Моя ти зоре дорога! / Моя ти музо степовая! / Прилинь ізнов! Душа блага / І серце щастя дожидає» [12, с. 257]. Муза до поета часто приходила уві сні «...легким привидом зористим... І дух сповняла світлом чистим» [12, с. 302-303], її він називає рідною, бо «...серце в роки тьми / Вдягла в рожеву ризу мрії / І очі, змиті слізьми, Зогріла променем надії» [12, с. 331]. Писав він і про муки творчості, пошуки слова, про тривоги, сум і страждання, коли «не ллються з-під пера рядки живого слова» [12, с. 113]. Порівняймо із Лесиними рядками «Де поділися ви голоснії слова, що без вас моя туга німа» [13, с. 191]. Основне призначення своєї творчості І. Стешенко вбачає у просвітленні суспільства, умінні словом збудити віру в краще життя. «Цілющими словами» можна вколикати, слово може бути крилатим, віщим, ніжним, текти «струмком срібла», міцним, як криця, вбиратися в іскри. Неоромантична ідея всемогутності слова розкривається в його вірші «Пророку»: «Коли проллється слово те, / Яке б од сна весь світ збудило / І на життя нове, святе / Усіх покликало нас сміло?» [12, с. 268], що перекликається із Лесиним: «Промінням ясним, хвилями буйними, / Прудкими іскрами, летючими зірками, / Палкими блискавицями, мечами / Хотіла б я вас виховати, слова!..» [13, с. 191]. Персоніфікованим центром багатьох її творів є Слово: «Слово, коли ти живе, статися тілом пора» [13, с. 323].

Поет для обох митців – не лише суспільна еліта, він виконує утилітарні функції – навчає, закликає читача, доносить до нього певні

істини. І. Стешенко широко розгорнув своє розуміння місії поета у світі. І в цій місії аспект покликаності – не єдиний і, може, не головний; основне – відповідальність за його гідність. Поетів І. Стешенко порівнює із зірками, які освячують людський шлях «крізь млу густу і темряву сумну» [12, с. 106], вони воскрешають минулу славу, прагнуть «зламати тягар пут» [12, с. 153]; поет – світлий янгол «в долині сліз, і горя, і жалів» [12, с. 245]. Поет для Лесі Українки – неординарна особистість, яка обстоює своє право на незалежність, власний вибір: «Вигострю, виточу зброю іскристу скільки достане снаги мені й хисту» [13, с. 144].

Традиційна для української літератури тема поета і поезії, місця поета в суспільстві («здебільшого у другій половині XIX – початку XX ст. переважала опозиція „miteць – суспільство”, що нерідко переростала в гострий конфлікт та відчуження» [8, с. 23] в І. Стешенка не лише перегукується з творами Лесі Українки («Поет під час облоги», «На столітній ювілей української літератури», «Давня казка», «Місячна легенда»), а й осягається по-новому – йдеться про те, що і в моменти натхнення, емоційного піднесення слід не замикатися в ілюзорному світі, втікати від дійсності:

Ти, рідний поете, у щасті високим,
Зазнавши невідомий рай,
Про люд безталанний з їх горем глибоким
Ніколи думок не лишай!
І в пісні дзвінкучій, натхненням сповитій,
Що в небі, мов струм розлилась, –
Не смій ти радіти і щастям облитий, –
Бо злий і важкий тепер час [12, с. 110].

Через творчість І. Стешенка проходить виразний мотив: поет – особлива людина («Поет не син юрби простої... Ніщо для нього біль і тьма!» [12, с. 271]), відповідальна за долю народу, за всі несправедливості цього світу: «...із якою б страшною охотою Ліг я за вас всіх в труну!» [12, с. 144], він саможертвовно прагне «віддати життя за скривджених людей!» [12, с. 127].

Дослідники зазначали, що в поезії Лесі Українки поширені візії найрізноманітніших світел – проміння, зір, сонця, вогнів, полум'я, іскор, багаття та ін. Світлові образи її лірики, вказує Г. Левченко, «є вагомим елементом семіосфери художнього світу поетеси» [с. 9, 237]. Як і в Лесі Українки, у поезії І. Стешенка ці образи виконують не лише роль пейзажного тла, а часто є алегоричними і означають ідеали та цінності, до яких прагне ліричний герой: «Ті зорі є – святі ідеали, / Що в світі нам блищать та сяють всім, / Що людський вік метою заснували/ І

сяють в нім огнем палким, ясним» [12, с. 106], «Далі, до зорь, у високість, / В царство проміння й квіток!» [12, с. 309], «Мов бачу я, що вже над злом безличним / Зоря добра блищить промінням вічним!» [12, с. 204] та ін.

Сила, енергія, непримиренність Лесі Українки, домінування мотивів боротьби, гніву, ненависті до ворогів батьківщини, картання кволого безсилля, її гострий тон і темпераментне слово, яке часто переходить до гарячих закликів, не могли не вплинути на поезію І. Стешенка. У центрі поетичного світу Лесі Українки – засудження рабської психології, образ сильної активної, вольової особистості, незламної духом, здатної боротися з підневільним становищем. А мотиви лірики І. Стешенка неоднозначні – це і безсумнівне і категоричне сприйняття громадянського сенсу життя і пасивне споглядання того, що невідоме, символічне розгортання шекспірівської тези «життя – театр», відчуття вселенської самотності: «Цілком один... На думці смерть./ На серці все живе поснуло, / І дух, потоплений ущерт, / До всього ставиться нечуло» [12, с. 238], повна зневіра в можливості людини, що суголосне декадентському світовідчуттю: «Я йду... куди ж? Навколо тьма / На шлях нелегкий сипле шати, / А сонце – ох, земна тюрма / Взяла й його в залізні ґрати!» [12, с. 180].

Паралелі Стешенкових віршів з поезіями Лесі Українки виникають недаремно. Вони – діти однієї історико-літературної епохи, тому для них притаманні стійкі загальні символи настроїв доби, духовно-ціннісні орієнтації художнього мислення, звичайно, своєрідно художньо вирішені кожним митцем. Спільними концептуальними компонентами художньої картини світу обох поетів є і окремі мотиви, ідеї, образи (сльоза, зоря, вогонь, думка, пісня, мрія, муза та ін.). Для обох митців Слово – центр мікрокосмосу, воно здатне змінити світ. Загалом збігів і аналогій значно більше ніж розбіжностей і контрастів. Адже обоє сучасників – і Леся Українка, й Іван Стешенко – були яскравими постатями в літературному й громадсько-політичному житті України кінця XIX – початку XX століття, письменниками, перекладачами, політиками. Їхнє особисте спілкування, творчі і побутові контакти, як показують листи, спогади, були досить тісними (докладніше див. [2]). Про те, що для Лесі були актуальними його вірші, свідчить її поезія «Уривки з листа», де вона дякує адресатові (Іванові Стешенку), до якого поетеса звертається: «Товаришу мій», за його «дужий, неначе у крицю закований, Міцно узброєний вірш» [13, с. 158]. Саме в цьому верлібрі з'являється образ квітки *Saxifraga* – Ломикаменю, який сприймається як «ідентифікаційний символ Лесі Українки» [7, с. 389].

Висновки та перспективи подальших досліджень... Отже, мотиви поезії І. Степенка перегукуються з лірикою Лесі Українки і вписуються в загальний контекст українського письменства: у ній втілена драматична і трагічна дисгармонія мислячої людини зі світом зла і насильства, чітко висловлена позиція неприйняття існуючого світовлаштування, є синтез емоційного й інтелектуального, своєрідно корелюються елементи позитивізму і модернізму, переплітаються неокласичні і неоромантичні тенденції. Тому несправедливо забутий поетичний доробок Івана Степенка цінний тим, що демонструє багатство і різноманіття українського письменства, складність і суперечливість літературної доби кінця XIX – початку XX століть, різноманітність її компонентів, різноспрямованість тенденцій. Перспективним видається докладне простеження конкретних концептів їхньої творчості, яке доцільно здійснювати на ґрунті органічного синтезу теоретико-методологічних засад типологічного та контактено-генетичного підходів.

Список використаних джерел і літератури:

1. Александрова Г. «І знов мое серце натхненням горить» (післямова). *Степенко І. Твори. Переклади. Вибране листування* / упор. та автор біограф. нарису Г. В. Титаренко, післямова Г. А. Александрової. Полтава, 2013. С. 594–616.
2. Александрова Г. А. Леся Українка та Іван Степенко: творчі взаємозв'язки. *Мова і культура: наук. журн.* Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. Вип. 21, т. III (192). С. 20–30.
3. Буслаєва К. Рецепція античного образу музи у творах Лесі Українки й Наталени Королевої в контексті модерної доби: типологічний аспект. *Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць.* Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. Т. 4, кн. 1. С. 453–466.
4. Гаспаров М. Л. Поэтика «серебряного века». *Русская поэзия «серебряного века», 1890–1917: Антология.* Москва: Наука, 1993. С. 5–46.
5. Зеров М. Леся Українка. Критико-біографічний нарис. *Микола Зеров. Українське письменство* / упор. доктор філол. наук Микола Сулима. Київ: вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. С. 383–416.
6. Камінчук О. Художній дискурс української поезії кінця XIX – початку XX ст. Київ: Педагогічна преса, 2009. 349 с.
7. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст.: підручник: у 10 т. Київ: Академія, 2013. Т. 1: У пошуках іманентного сенсу. 512 с.
8. Кочерга С. Культурософія Лесі Українки. Семіотичний аналіз текстів: [моногр.]. Луцьк: Твердиня, 2010. 656 с.
9. Левченко Г. Міф проти історії: Семіосфера лірики Лесі Українки: [моногр.]. Київ: Академвидав, 2013. 332 с.

10. Міщенко Л. І. Леся Українка в літературному житті. Київ: Дніпро, 1964. 262 с.

11. Моклиця М. Леся Українка і Ольга Кобилянська: дві грані модернізму. *Леся Українка і сучасність*. Луцьк, 2003. Т. 1. С. 20–27.

12. Стешенко І. Твори. Переклади. Вибране листування / упор. та автор біограф. нарису Г. В. Титаренко, післямова Г. А. Александрової. Полтава, 2013. 628 с.

13. Українка Леся. Зібрання творів у 12 тт. Київ: Наукова думка, 1975. Т. 1. 448 с.

14. Українка Леся. Зібрання творів у 12 тт. Київ: Наукова думка, 1975. Т. 2. 368 с.

References:

1. Aleksandrova H. «I znov moie sertse natkhnenniam horyt» (pisliamova). Steshenko I. Tvory. Pereklady. Vybrane lystuvannia / upor. ta avtor biohraf. narysu H. V. Tytarenko, pisliamova H. A. Aleksandrovoi. Poltava, 2013. S. 594–616.

2. Aleksandrova H. A. Lesia Ukrainka ta Ivan Steshenko: tvorchi vzaiemozviazky. Mova i kultura: nauk. zhurn. Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho, 2018. Vyp. 21, t. III (192). S. 20–30.

3. Buslaieva K. Retseptsiiia antychnoho obrazu muzy u tvorakh Lesi Ukrainky y Nataleny Korolevoi v konteksti modernoi doby: typolohichniy aspekt. Lesia Ukrainka i suchasnist: zb. nauk. prats. Lutsk: RVV «Vezha» Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky, 2007. T. 4, kn. 1. S. 453–466.

4. Hasparov M. L. Poetyka «serebrianoho veka». Russkaia poeziya «serebrianoho veka», 1890–1917: Antolohiia. Moskva: Nauka, 1993. S. 5–46.

5. Zerov M. Lesia Ukrainka. Krytyko-biohrafichniy narys. Mykola Zerov. Ukrainske pysmenstvo / upor. doktor filol. nauk Mykola Sulyma. Kyiv: vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2003. S. 383–416.

6. Kaminchuk O. Khudozhnii dyskurs ukrainskoi poezii kintsia KhIKh – pochatku KhKh st. Kyiv: Pedahohichna presa, 2009. 349 s.

7. Kovaliv Yu. Istoriia ukrainskoi literatury: kinets KhIKh – poch. KhKhI st.: pidruchnyk: u 10 t. Kyiv: Akademiia, 2013. T. 1: U poshukakh imanentnoho sensu. 512 s.

8. Kocherha S. Kulturosofiia Lesi Ukrainky. Semiotychnyi analiz tekstiv: [monohr.]. Lutsk: Tverdynia, 2010. 656 s.

9. Levchenko H. Mif proty istorii: Semiosfera liryky Lesi Ukrainky: [monohr.]. Kyiv: Akademvydav, 2013. 332 s.

10. Mishchenko L. I. Lesia Ukrainka v literaturnomu zhytti. Kyiv: Dnipro, 1964. 262 s.

11. Moklytsia M. Lesia Ukrainka i Olha Kobylanska: dvi hrani modernizmu. Lesia Ukrainka i suchasnist. Lutsk, 2003. T. 1. S. 20–27.

12. Steshenko I. Tвори. Переклади. Вибране листування / упор. та автор біограф. нарису Г. В. Титаренко, післямова Г. А. Александрової. Полтава, 2013. 628 с.

13. Ukrainka Lesia. Zibrannia tvoriv u 12 tt. Kyiv: Naukova dumka, 1975. T. 1. 448 s.

14. Ukrainka Lesia. Zibrannia tvoriv u 12 tt. Kyiv: Naukova dumka, 1975. T. 2. 368 s.

Summary

Halyna Aleksandrova

Poetic Dialogues: Lesia Ukrainka and Ivan Steshenko

Lesya Ukrainka and Ivan Steshenko were modern and bright figures in the literary and socio-political life of Ukraine in the late nineteenth and early twentieth centuries, writers, translators, politicians. Their personal communication, creative and everyday contacts were quite tight. Both in artistic views and in national-political convictions they were like-minded intellectuals-Ukrainians who created the spiritual field of Ukrainian culture. The article discusses the leading concepts of their creativity, which often coincide, and their poems develop similar themes and use the same motives and images. The article analyzes the main motives of Ivan Steshenko's poetry, which represented the development of aesthetic tendencies of the late nineteenth and early twentieth centuries, traces its innovative features and conscientiousness with the works of Lesia Ukrainka. Part of such coincidences is a tribute to the «wind time», and some have emerged as a consequence of influence. The search for such traces, the tracing of the dialogue of the texts of the primordial and forgotten poet, leads to wider generalizations: the features of national literature, the influence of the time on the artistic thinking of the artist. At the same time, he reminds of the need to always pay attention to the significance of a seemingly artistic secondary as a self-worth literary phenomenon, without studying which it is impossible to outline the true spiritual field of Ukrainian literature, to construct a complete model of the national literary process. Parallels of Steshenkov's poetry with Lesia Ukrainka's poetry are not in vain. They are the children of one historical and literary era, therefore they have stable universal symbols of mood, similar spiritual values orientations of artistic thinking, elements of positivism and modernism correlating, interconnected neo-classical and neo-romantic tendencies, of course, originally artistically solved by each artist. For both artists, the Word is the center of the microcosm, it is able to change the world. In general, coincidences and analogies in their poetry are much more than differences and contrasts. The key images that reflect the complex system of the spiritual life of both poets, their senses, the system of values and are a significant element of the semiosphere of the artistic world and Lesia Ukrainka and Ivan Steshenko are considered. It is proved that the common conceptual components of the artistic picture of the world of both poets are separate motives, ideas, images (tears, star, dance, song, muse, etc.).

Key words: *poetry, image, motive, lyrical hero, poet, neoclassicism, neoromanticism.*

Дата надходження статті: «28» березня 2018 р.

Дата прийняття до друку: «04» квітня 2018 р.